

PROGRAM FOR FOLKEHELSEARBEID - RAPPORTSERIE 2/2024

Evaluering av ICDP foreldreveiledningsprogram – Et folkehelseiltak i Melhus kommune

Gudveig Gjøsund og Renate Kleivhaug Vesterbekkmo

Gudveig Gjørund og Renate Kleivhaug Vesterbekkmo

Evaluering av ICDP foreldreveiledningsprogram – Et folkehelseiltak i Melhus kommune

Institusjoner: NTNU Samfunnsforskning AS og Korus Midt

Trondheim

Januar, 2024

ISBN – 978-82-693252-5-6

ISSN – 2704-1433

Rapport 2/2024

Forsidefoto: Colourbox

Utgiver av Program for folkehelsearbeid - rapportserie:

Trøndelag fylkeskommune
Fylkets hus Postboks 2560
7735 Steinkjer
Telefon 74 17 40 00

Forord

Program for folkehelsearbeid i kommunene 2017-2027 er en tiårig nasjonal satsning som er etablert av KS og Helse- og omsorgsdepartementet. Programmet skal bidra til kvalitetsløft i kommunene og til at kommunene oppfyller kravene i folkehelseloven. Hovedstrategien i programmet er å legge til rette for at kommuner utvikler, prøver ut og implementerer nye kunnskapsbaserte tiltak, arbeidsmåter og metoder med bakgrunn i utfordringsbildet til kommunen og med støtte fra fylkeskommune og FoU-miljøer. I Trøndelag har kommunene som deltar dedikerte FoU-aktører som følger og evaluerer tiltakene som utvikles og implementeres.

Melhus kommune har i forbindelse med Folkehelseprogrammet i Trøndelag gjennomført søkekonferanse med relevante folkehelseaktører i kommunen og utarbeidet et kunnskapsgrunnlag som presenterer utfordringsbildet. På bakgrunn av dette og Program for folkehelsearbeid sine målsettinger har Melhus kommune kommet frem til et ønske og behov om å gjennomføre ICDP foreldreveiledningsprogram for så mange foreldre i kommunen som mulig. Denne rapporten presenterer evalueringen som er gjennomført av ICDP-foreldreveiledningsprogrammet i Melhus kommune.

Vi vil med dette takke Trøndelag fylkeskommune for finansiering av prosjektet og evalueringen, rådgiver folkehelse, idrett og friluftsliv Pia Haugan Traa og pedagog Marianne Kaasbøll Vagle i Melhus kommune for tilrettelegging for datainnsamling og informasjon nødvendig for å skrive denne rapporten, og – ikke minst - informantene som har delt av sine erfaringer.

Trondheim, februar 2024

Gudveig Gjøsund, NTNU Samfunnsforskning og Renate Kleivhaug Vesterbekkmo, KORUS Midt

Innhold

Forord.....	2
1. Bakgrunn.....	4
1.1 Program for folkehelsearbeid i Trøndelag.....	4
1.2 Folkehelseiltaket i Melhus kommune.....	5
1.3 ICDP – International Child Development Programme.....	6
1.4 Formål.....	7
2 Metode.....	8
2.1 Fokusgruppeintervjuer.....	8
2.2 Forventningsavklaringer.....	9
3 Resultater.....	10
3.1 Forventningsavklaring fra ICDP-veiledere.....	10
3.2 Empiri fra intervjuer med ICDP-veiledere.....	12
3.2.1 ICDP-veilederen - motivasjon og utfordringer.....	12
3.2.2 Gjennomføring av ICDP-programmet.....	13
3.2.3 Resultatene av selve ICDP-programmet.....	16
3.2.4 Forventninger til effekter.....	18
3.3 Forventningsavklaring fra foreldrene.....	19
3.4 Empiri fra intervjuer med foreldre.....	20
3.4.1 Prosess.....	20
3.4.2 Resultater.....	23
3.4.3 Forventninger til effekt.....	25
4 Anbefalinger og avslutning.....	26
4.1 Ønsker og tips.....	26
4.2 Oppsummering og veien videre.....	27
4.3 Avslutning.....	28
Referanseliste.....	30
Vedlegg 1 – SIKT-godkjenning og informasjonsskriv.....	31
Vedlegg 2 – Skjema for forventningsavklaring, veiledere.....	33
Vedlegg 3 – Skjema for forventningsavklaring, foreldre.....	34
Vedlegg 4 – Intervjuguide, veiledere.....	35
Vedlegg 5 – Intervjuguide, foreldre.....	37

1. Bakgrunn

1.1 Program for folkehelsearbeid i Trøndelag

Program for folkehelsearbeid i Trøndelag er en del av den nasjonale satsingen *Program for folkehelsearbeid i kommunene 2017 – 2027*, som er utviklet i samarbeid mellom KS, Folkehelseinstituttet, Helsedirektoratet og Helse- og omsorgsdepartementet. Satsingen i Trøndelag ble etablert på bakgrunn av det nasjonale programmet, øvrige nasjonale føringer samt regionalt og lokalt kunnskapsgrunnlag og utviklingsarbeid.

Den nasjonale målsettingen for programmet er å styrke det kommunale arbeidet med å bedre befolkningens psykiske helse og livskvalitet samt fremme lokalt rusforebyggende arbeid. Programmet skal bidra til å integrere psykisk helse som en likeverdig del av det lokale folkehelsearbeidet. Barn og unge opp til 24 år er prioritert målgruppe for tiltakene.

Program for folkehelsearbeid i Trøndelag er et samarbeid mellom Trøndelag fylkeskommune, kommuner, FoU- og kompetansemiljøer, andre offentlige aktører, frivillige lag og organisasjoner i regionen. Fylkeskommunen er programeier og har det faglige, koordinerende, økonomiske og administrative ansvaret. Programmet finansieres via Helsedirektoratet, fylkeskommunen, kommunene og FoU- og kompetansesentermiljøer.

Hovedmål for programmet i Trøndelag er:

- Bedre psykisk helse og livskvalitet blant barn og unge
- Barn og unges psykiske helse og rusforebygging skal integreres i det systematisk og kunnskapsbaserte folkehelsearbeidet i kommunene
- Gjennom dette bidra til et oppvekstmiljø hvor alle barn og unge opplever mestring, samhörighet og medbestemmelse.

Hovedstrategien i programmet er å legge til rette for at kommuner utvikler og prøver ut nye tiltak, arbeidsmåter og metoder som kan fremme barn og unges psykiske helse og godt rusforebyggende arbeid. Dette skjer i samarbeid med aktører som frivillige lag og organisasjoner og med støtte fra kunnskapsmiljøer og fylkeskommunen.

Kommunene utvikler selv forslag til lokale tiltak som skal bidra til å nå hovedmålene, med utgangspunkt i eget kunnskapsgrunnlag, målsettinger, planer og medvirkningsprosesser. Tiltaket skal rettes mot hele befolkningen og ikke mot risikogrupper. Kommuner i programmet jobber metodisk etter *Trøndelagsmodellen for folkehelsearbeid*. Modellen skal sikre systematisk kunnskapsdeling og samhandling i alle faser av tiltaksutviklingen.

Figur 1: Trøndelagsmodellen for folkehelsearbeid

I tråd med målformuleringene i Program for folkehelsearbeid og Trøndelagsmodellen for folkehelsearbeid skal alle tiltakene i kommunene evalueres. Dette gjøres i samarbeid med FoU-aktørene i programmet. Evalueringene som gjøres samles i en rapportserie som utgis av Trøndelag fylkeskommune som denne rapporten er en del av.

1.2 Folkehelsetiltaket i Melhus kommune

Resultatene fra både Ungdata-undersøkelsene og Folkehelseprofilene for Melhus kommune viser at de fleste barn og unge i Melhus trives og har en god helsetilstand. Det er færre barn i lavinntektsfamilier, og det er færre barn av enslige forsørgere enn i landet ellers. Deltagelsen i ulike fritidsaktiviteter ligger over landsgjennomsnittet, og ungdom oppgir at de er fornøyde med lokalmiljøet sitt (FHI, 2021).

Når det gjelder psykisk helse og rus, så erfarer kommunen at helsetilstanden varierer innad i kommunen. Skolehelsetjenesten opplever et økende antall henvendelser fra barn og unge, og også foreldre, om forhold som er mer sammensatt og alvorlig enn tidligere. Ungdata-undersøkelsen viser at ungdom i Melhus kommune har hatt et høyere alkoholforbruk enn ellers i landet over flere år. Det er også slik at flere enn landsgjennomsnittet oppgir at de får alkohol fra voksne, inkludert egne foreldre (Ungdatasenteret NOVA og KoRus- Midt, 2020).

Som et ledd i Program for folkehelsearbeid i Trøndelag og i tråd med Trøndelagsmodellen for folkehelsearbeid arrangerte Melhus kommune en søkekonferanse i november 2019. Formålet med konferansen var å innhente forslag på tiltak basert på det overnevnte utfordringsbildet. Det var om lag 50 personer til stede, og det kom inn 38 ulike forslag til tiltak. Under søkekonferansen uttrykte ungdommene at de ønsket tydeligere grensesetting fra voksne, dette ga da retning for utvikling av

et folkehelseiltak med visjonen *Tydelige voksne og trygge barn i Melhus* (Melhus kommune, 2020).

Folkehelseprogrammet i Melhus kommune har som **hovedmål** å fremme god psykisk helse og å oppnå utsatt alkohol- og rusdebut for barn og unge gjennom å skape et trygt oppvekstmiljø - der barn, unge, foreldre og lokalsamfunn står sammen om felles grensesetting. Melhus kommunes øvrige mål i programmet er:

Delmål: Utvikle en struktur for intern organisering av arbeidet med og for barn og unge i kommunen, der eksisterende tiltak og aktører knyttes tettere sammen. Dette gjøres parallelt med etablering av og systematisk igangsetting av foreldrestøtteprogram for å skape god kommunikasjon mellom ungdom, og mellom ungdom og voksne. Denne organisering er forankret og vedtatt i strategisk plan for tverrfaglig samarbeid barn og unge.

Resultatmål: Systematisk gjennomføring av foreldrestøtteprogram – inkludert kommunikasjonsplattform for deling av råd, informasjon og erfaringer. Målet er at dette skal bidra til tryggere foreldre og tydeligere grensesetting, og dermed tryggere barn.

Effektmål: Bidra til tryggere foreldre og tydeligere grensesetting, og dermed tryggere barn. Utsatt alkohol- og rusdebut blant barn og unge samt å redusere psykiske plager blant barn og unge.

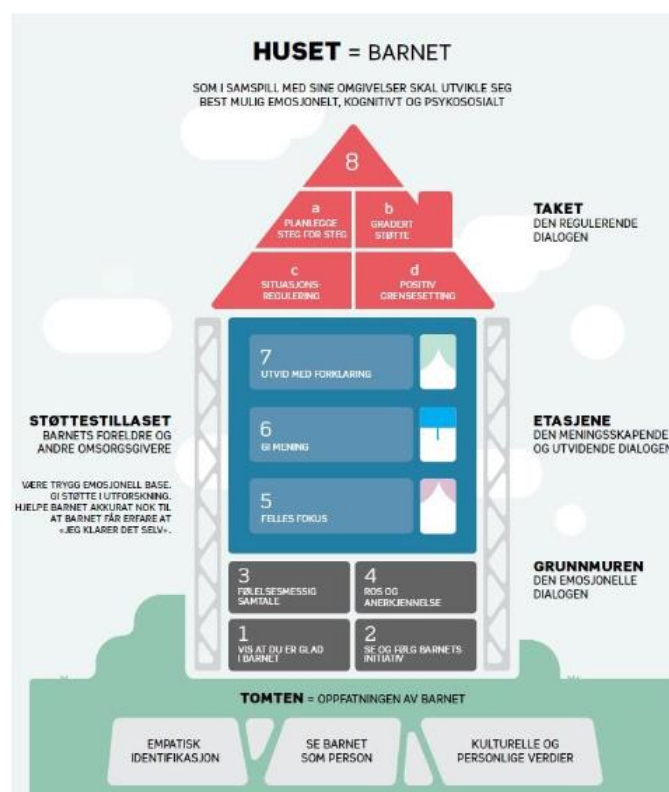
Langsiktig prosessmål: Bli bedre på å samhandle, systematisere og evaluere arbeidet med barn og unge i Melhus kommune, med vekt på helsefremmende og forebyggende tiltak.

Det ble gjort en grundig jobb med å kartlegge utfordringsbildet og utvikle en kunnskapsplattform i Melhus kommune, men på grunn av uforutsette hendelser og noe uklar forankring av Folkehelseprogrammet i Melhus kommune har det tatt lengre tid enn planlagt å utvikle og implementere tiltaket. Etter hvert ble hovedfokuset rettet mot delmålet om gjennomføring av foreldrestøtteprogrammet ICDP (International Child Development Programme). 01.01 2023 ble det ansatt en medarbeider i prosjektet som fikk ansvar for å koordinere og gjennomføre foreldrestøttegrupper sammen med 5 andre veiledere i kommunen. I perioden fra 2022-2023 er det gjennomført 9 foreldrestøttegrupper fordelt på 7 veiledere. Denne evalueringsrapporten tar utgangspunkt i to av foreldrestøttegruppene som ble gjennomført våren 2023.

1.3 ICDP – International Child Development Programme

På ICDP Norge sine nettsider står det at «*ICDP er et enkelt helsefremmende og forebyggende program som har som mål å styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge. Det retter seg mot omsorgsgivere og skal styrke deres omsorgskompetanse.*» (ICDP Norge, 2024). Det er et uttalt mål at foreldre eller omsorgsgivere gjennom programmet skal få styrket sine positive holdninger til barnet, få sterkere bevissthet til hvilken betydning samspillet mellom foreldre og barn har og å styrke foreldrenes opplevelse og tro på seg selv som omsorgsgivere. ICDP er utviklet i Norge, og benyttes i dag i over 45 land (Brekke et al., 2021).

De som leder programmet opp mot foreldre og omsorgsgivere i kommunen går gjennom kurs i regi av ICDP Norge og blir sertifiserte ICDP-veiledere. Selve kursene gjennomføres gjerne på ettermiddag/kveldstid og går over 8 ganger. På kurskveldene går veiledere og foreldre gjennom ulike tema som er definert som betydningsfulle for å styrke omsorgsgiveres omsorgsevne. Disse temaene er illustrert gjennom ICDP-huset som visualiserer paralleller mellom oppbygging av huset og hvordan omsorgsgivere kan hjelpe barnet til en best mulig emosjonell, kognitiv og psykososial utvikling (Singstad et al. 2020, ICDP Norge 2024a). ICDP Norge tilbyr også undervisningsmateriale som oppgaver, filmsnutter og andre illustrasjoner som skal støtte veilederne i deres kursing av foreldre og omsorgspersoner.

Figur 2 ICDP-huset (ICDP Norge, 2024a)

Det er gjort flere evalueringer av ICDP. I 2021 gjennomførte Folkehelseinstituttet en effektevaluering av ICDP. Den konkluderte kun små effekter på endring hos barn, men signifikante positive endringer på foreldre og foreldre-barn-relasjonen (Brekke et al., 2021). Også innenfor Program for folkehelsearbeid i Trøndelag er det gjennomført evaluering av ICDP i forbindelse med en pilot som ble prøvd ut i Frøya kommune. Dette var en kvalitativ evaluering som tok for seg implementeringen av tiltaket i kommunen, men den fremhever også det store utbyttet foreldrene opplever både for egen del og i relasjon til barnet (Singstad et al., 2020).

1.4 Formål

Formålet med denne rapporten er å presentere evalueringen av gjennomføringen av ICDP-programmet i Melhus kommune. Rett i etterkant av gjennomføring er det ikke mulig å si noe om

hvilke effekter tiltaket har hatt på varig og lengre sikt med tanke på Folkehelseprogrammets mål eller Melhus kommunes overordnede visjon (Tydelige voksne og trygge barn i Melhus). Formålet med denne evalueringsrapporten er å presentere veileders og foreldres opplevelser og erfaringer med gjennomføring av ICDP foreldreveiledningsprogram og opplevde resultater på kort sikt.

Rapporten vil først forklare metodene som er brukt før den presenterer resultater. Til slutt vil den gi anbefalinger for veien videre, så vel som ønsker og tips fra foreldre og veiledere.

2 Metode

Som nevnt har denne evalueringen ønsket å finne ut av hvordan ICDP er gjennomført og også hvordan ICDP oppleves som nyttig og på hvilken måte. For å få et så omforent bilde av dette som mulig er informanter hentet både blant ICDP-veiledere og foreldre som har deltatt på kursene vårsemesteret 2023.

Mens kvalitative metoder går i dybden og forsøker å finne nye og ukjente sider ved et fenomen, kan kvantitative metoder gi kunnskap om utbredelse av et fenomen gjennom statistikk og tall (Tjora 2018). Ettersom utvalget av ICDP-veiledere og foreldre som har benyttet seg av ICDP-kurs er forholdsvis lavt med tanke på å gjennomføre en kvantitativ undersøkelse, ble det valgt en kvalitativ metode. ICDP er et forholdsvis nytt tilbud som ikke har lang fartstid i Melhus, og derfor er kvalitativ metode best egnet for å fange opp resultater.

I forkant av evalueringen ble prosjektet meldt inn til SIKT - Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, og gjennomføringen ble av dem vurdert som forsvarlig i henhold til forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap. Informasjonsskriv ble godkjent av SIKT og sendt ut til informantene i forkant av datainnsamlingen (se vedlegg 1).

2.1 Fokusgruppeintervjuer

Den kvalitative metoden som ble brukt var *fokusgruppeintervjuer*. Det vil si at det er mer enn én person som intervjues om gangen, og at det er dialogen og interaksjonen mellom intervjudeltakerne som utgjør datamaterialet (Levin og Klev, 2021). Det ble totalt gjennomført 4 fokusgruppeintervjuer, ett desember 2022 og tre vårsemesteret 2023.

Veilederne ble intervjuet i fokusgrupper i to omganger; et før oppstart og et ved kursenes slutt. På det første intervjuet deltok seks veiledere. Fire av disse var veiledere på de kursene der foreldrene skulle intervjues, mens to av dem var veiledere på andre kurs. På det andre intervjuet med veilederne var 5 av veilederne til stede, innbefattet de fire veilederne som ledet de to nevnte foreldrekursene som ble gjennomført våren 2023. Intervjuene ble gjennomført i kommunehuset på Melhus. På første intervjuet var to av veilederne med digitalt mens resten var fysisk til stede. På det andre intervjuet var 1 av veilederne med digitalt mens resten var i fysisk til stede i rommet. Begge intervjuene varte i om lag to timer.

Det ble utviklet en felles intervjuguide (se vedlegg 4) for første og andre intervju med veilederne. Spørsmålene ble imidlertid vektlagt noe ulikt i første og andre runde. Hensikten med det første intervjuet var å få et innblikk i de ansattes erfaringer som ICDP-veiledere, samt å få innspill til justeringer og videreutvikling av kursene. I det siste intervjuet ble det fokusert på prosessen, resultatene, veiledernes tanker om effekten av ICDP når det kom til forelderrollen.

Med **foreldrene** ble intervjuene gjennomført på siste kurskveld. Det ble gjort ett intervju med foreldre som hadde barn på mellomtrinnet og ett intervju med foreldre med barn på ungdomsskolen. Det var seks deltakere på mellomtrinnsgruppen og syv deltakere på ungdomsskolegruppen. Intervjuene ble gjennomført fysisk i gruppenes faste kurslokale og de varte en time hver. Hensikten med datainnsamlingen fra foreldre var å finne ut av foreldrenes utbytte av ICDP-kurset samt innspill til justeringer og videreutvikling for videre gjennomføring. Også for disse intervjuene var det utviklet en veiledende intervjuguide som ble brukt til å strukturere samtalen (se vedlegg 5).

Alle fire intervjuene var semistrukturert og ble foretatt av forskere fra NTNU Samfunnsforskning og KORUS Midt. Det var to forskere til stede på hvert intervju, der en ledet intervjuet mens den andre tok notater og kontrollerte at alle tema og spørsmål i intervjuguiden ble stilt. Det ble i tillegg gjort opptak av intervjuene. Alle lydopptakene er gjennomgått, og de partiene i intervjuene der notatene ikke var fullstendige er da blitt transkribert. Disse transkripsjonene og notatene fra intervjuene utgjør hovedsakelig datamaterialet i denne evalueringen.

2.2 Forventningsavklaringer

I tillegg til fokusgruppeintervjuene ble det samlet inn såkalte *forventningsavklaringer*. Det vil si at både foreldre og veiledere i forkant av kursene ble bedt om å besvare noen spørsmål om hvilke forventninger de hadde til praktisk gjennomføring og forventet utbytte. Hensikten med disse var tredelt: 1) dette kunne være en nyttig måte å få foreldre til å forberede seg og reflektere over hva de skulle være med på, 2) være et verktøy inn i fokusgruppeintervjuene for å fange opp aspekter ved ICDP-kursene som var overraskende og ikke tidligere vurdert av deltakerne, og 3) en tilleggskilde til data i evalueringen.

Skjema med forventningsavklaringer til **veilederne** besto av seks fritekstspørsmål som var rettet mot selve prosessen og forventninger til utbytte (se vedlegg 2). Veilederne ble bedt om å begrense sine svar til én A4-side. Fem av veilederne besvarte forventningsavklaringene.

På lik linje med ICDP-veilederne ble **foreldrene** bedt om å fylle ut et skjema om hvilke forventninger de hadde til kurset. Foreldrenes skjema besto av tre fritekstspørsmål hvor de ble bedt om å skrive tre kulepunkt under hvert spørsmål (se vedlegg 3). Skjema var anonymt og ble besvart på første kurskveld, samlet inn av veilederne og sendt til forskerne. Totalt kom det inn 9 utfylte forventningsavklaringer fra de to foreldregruppene.

3 Resultater

Fremstillingen av resultatene bygger på forventningsavklaringene samt veilederes og foreldres opplevelser under intervjutidspunktet. Endringer som har skjedd med ICDP-kursene i Melhus kommune etter dette blir derfor ikke fanget opp i disse fremstillingene. Vi har stort sett sortert materialet vi har fått gjennom intervjuene i tre; det som angår det prosessuelle (hvordan man jobber), resultatene (innholdet i det som er gjort, tellekantene i prosjektet) og effekter (ønsket, ofte langsiktige virkninger av prosjektet). Fremstillingene under vil også speile denne tredelingen i tillegg til at vi starter med aktørenes motivasjon for å være med i ICDP-prosjektet.

Som beskrevet tidligere er det gjennomført to gruppeintervjuer med ICDP veiledere og to gruppeintervjuer med foreldre. Intervjuene med veilederne varte ca. 2 timer hver, mens intervjuene med foreldre varte 1 time hver. Grunnen til at foreldrintervjuene var kortere var at det var vanskelig å få samlet foreldre og få satt av lenger tid. Dette vil si at vi har mer empiri fra veilederintervjuene, noe som til en viss grad vil avspeiles i fremstillingen av intervjumaterialet.

Forventningsavklaringene ble systematisert i to tabeller; en for veilederne og en for foreldrene. Det ble gjort en tematisk kategorisering med en opptelling av antallet som hadde tilsvarende forventninger.

3.1 Forventningsavklaring fra ICDP-veiledere

Etter gjennomgang og systematisering av forventningsavklaringene fremkommer det at veilederne har mange like forventninger når det kom til foreldregruppen. Her nevner for eksempel alle fem at de forventer at foreldrene ville prioritere kurset ved at de møter til hver kurskveld og deltar aktivt.

Det de fleste nevnte når det kom til forventning om samarbeid med andre ICDP-veiledere i kommunen var deling av kunnskap og materiell. Forventning til nettverksmøter eller halvårslige samlinger mellom veiledere og ledere ble også trukket frem. Veilederne er også relativt samstemt når det kommer til forventningene til at kommunen tilrettelegger slik at veilederne har tid og mulighet til å forberede og gjennomføre kurs. Her blir også lønn trukket frem. Forventningen til støtte fra ICDP-Norge er ikke mange, men tilgang til nyttig materiell og «ICDP-hub» blir nevnt av to av veilederne.

Veilederne ble også bedt om å si noe om hva de forventet ville være det største utbyttet og den største utfordringen av ICDP-programmet - både for seg selv som veiledere og for foreldrene. Her var det stor spredning både når det kom til utbytte og utfordringer, i tillegg ble det nevnt flere ulike utfordringer enn forventet utbytte. Det som ble nevnt flest ganger som det største utbyttet for veilederne selv, var økt kompetanse og erfaring med å holde flere kurs. I motsatt ende var det evnen til å skape engasjement og gode diskusjoner som ble trukket frem flest ganger som en utfordring. Andre eksempler på utfordringer var det å tåle stillhet, få foreldre til å se nytten av hjemmeoppgavene og å ivareta den enkelte mens en samtidig måtte holde fokus på gruppen.

Når det kom til foreldrene, mente veilederen det største utbyttet ville være økt bevissthet på kommunikasjon og samspill samt verdien av erfaringsdeling og refleksjon med andre foreldre.

Erfaringsdeling ble også trukket frem som en forventet utfordring, i tillegg til å klare å holde seg til tema og relatere det til ICDP-huset.

Kategorisering av ulike forventninger	Antall
Foreldregruppen (gruppedynamikk, oppmøte, engasjement)	
Oppmøte og beskjed om fravær	5
Aktiv deltakelse (stille spørsmål, deler, bekrefter, reflekterer)	5
Engasjement og interesse	3
Motivasjon	2
Respekt og toleranse for ulike syn, tanker og holdninger	2
Gruppen er etablert innen kurskveld 2	2
Foreldrene ikke tror at veilederne sitter på en fasit	1
Reglene gruppen utarbeider vil ha noe å si for dynamikken	1
Forventninger til samarbeid med andre ICDP-veiledere i kommunen	
Oppretting av nettverk/jevnlige møter for veiledere og ledere	3
Deling av kunnskap, erfaring og materiell	3
Aktiv bruk av koordinator	2
Enda tettere samarbeid	1
Forventninger til støtte fra Melhus kommune underveis	
Tilrettelegging mtp andre arbeidsoppgaver, arbeidstid og lønn	3
Stiller med lokaler og lett servering	2
At de visere interesse og har kunnskap om ICDP og hvorfor det tilbys	1
Hjelp til å spre informasjon om tilbudet	1
Opplæring av nye veiledere og sertifisering av egne trenere	1
Forventninger til støtte fra ICDP-Norge	
Tilgang til materiale/ICDP-hub	2
Mulighet for bistand fra trenere i Trondheim	2
Lite eller ingen forventning	1
Forventet størst utbytte av ICDP-programmet for veiledere	
Økt veileder erfaring/kompetanse	3
Bedre innblikk i ulike utfordringer foreldre står i	1
Forventet størst utbytte av ICDP-programmet for foreldrene:	
Økt bevissthet på kommunikasjon og samspill	2
Erfaringsdeling og refleksjoner	2
Økt trygghet i foreldrerollen	1
Økt forståelse for barns behov ved ulike stadier	1
Forventet største utfordringer for veiledere	
Skape engasjement og diskusjon	3
Tåle stillhet	1
Å få foreldre til å se nytten av hjemmeoppgaver	1
Å relatere det som kommer frem opp mot tema for kvelden/ICDP-huset	1
Å ivareta den enkelte samtidig med en pågående gruppeprosess	1
Forventet største utfordringer for foreldre	
Holde seg til tema og relatere til ICDP-huset	2
Erfaringsdeling	1
Ulike elementer ved ungdomsperioden	1

Tabell 1: Systematisering av forventningsavklaring - veiledere

Over er veiledernes svar på forventningsavklaringene gruppert, og det kommer også frem hvor mange som har svart hva.

3.2 Empiri fra intervjuer med ICDP-veiledere

Som tidligere beskrevet i metodekapittelet, ble det gjennomført to fokusgruppeintervjuer med ICDP-veilederne; ett i desember 2022 med 6 veiledere og et våren 2023 med 5 veiledere. Begge intervjuene ble gjennomført fysisk på Melhus, og begge gangene var det 1 og 2 veiledere som deltok via Teams. Det er to av ICDP-grupper som ble gjennomført våren 2023 som evalueres, og veilederne er intervjuet både før og etter gjennomføringen. Det må likevel sies at alle veilederne hadde erfaring med å holde ICDP-kurs for foreldre også før det først intervjuet.

Ettersom tematikken var den samme i de to intervjuene har vi valgt å fremstille resultatene under ett. Der det er noe som har endret seg fra første og andre fokusgruppeintervju vil dette komme frem i teksten.

Videre i dette delkapittelet vil vi presentere funn rundt hvorfor ICDP-veilederne ønsket å bli med på dette, hvordan de har opplevd prosessen i gjennomføring, hvilke resultater de har fått og hva de mener er forventede effekter av ICDP-programmet.

3.2.1 ICDP-veilederen - motivasjon og utfordringer

Det som er felles for ICDP-veilederne vi snakket med er at de på en eller annen måte arbeider med barn, og direkte eller indirekte med foreldrene deres, i sine faste jobber. Noen av dem har arbeidet med foreldreveiledning tidligere, og noen har ikke det. Gjennom sitt daglige arbeid har de sett at foreldre utgjør en stor forskjell for barna, og de ønsker derfor å øke sin kompetanse med foreldreveiledning.

«Jeg møter mange foreldre som ønsker hjelp, og jeg ønsket meg et verktøy jeg kunne støtte meg på når jeg prøver å hjelpe dem.»

De fleste sier at det var foreldreveiledning de ønsket kompetanse på, og at det var tilfeldig at det var ICDP som ble metoden de engasjerte seg i.

En annen motivasjonsfaktor for veilederne er ønske om å bidra med noe positivt i eget lokalsamfunn gjennom sitt engasjement.

Selv om veilederne er veldig motiverte for å arbeide med programmet, er det noen praktiske utfordringer i gjennomføringen. Dette går først og fremst på å kombinere gjennomføring av kursene med eget arbeid og privatliv. I tillegg er det praktiske utfordringer for enkelte knyttet til å bli frikjøpt hos egen arbeidsgiver og å bli kompensert for arbeidet med ICDP-programmet.

«Det kan være praktisk vanskelig for oss å ha grupper. Vi må jo forskyve arbeidsdagen. Det er sikkert flere som ønsker å ha grupper, men det er utfordrende med tanke på lønn, planlegging, organisering og timer. Det er viktig at man har en struktur. Når man har grupper så kanskje man kan frikjøpes fra arbeidsgiver. Alt tar tid – særlig forberedelser. Alle grupper er jo forskjellige.»

3.2.2 Gjennomføring av ICDP-programmet

Rammebetingelser

Det er noe uklart for veilederne hvor initiativet til å starte opp ICDP-programmet kommer fra. Noen sier at det var forankret i oppvekstavdelingen i kommunen i starten, men at forankringen av programmet er blitt svakere etter hvert.

«Det er muligens ikke forankret i oppvekst lenger, og det er krevende administrativt sett. I starten var det mer forankret, men noe har skjedd på veien. Nå er de i alle fall ikke med lenger. Vi savner samarbeid på tvers mellom oss i kommunen.»

Det er flere som påpeker at det er for lite koordinering på tvers av enheter i kommunene, mellom ulike enheter og aktører. Det virker uklart hvem som «eier» og har beslutningsmyndighet når det gjelder ICDP-programmet, samtidig har det skjedd at foreldre er blitt henvist til disse ICDP-gruppene fra aktører i andre enheter som ikke har kjennskap til hvordan ICDP er organisert i Melhus kommune.

«Problemer med samarbeid med andre tjenester er mer knyttet til det praktiske. Dette med tverrfaglighet er jo noe vi jobber med i kommunene, om hvem som skal hva når. Tjenesten som sendte foreldre til oss tenkte sikkert det var greit, men for oss hadde det vært greit å fått en avklaring i forkant slik at vi kunne gitt tilbakemelding om at vi kun kan ha foreldre som kan møte opp på kurskveldene. Så – det føles ikke som om alt henger sammen hele tiden.»

Over ser vi et eksempel på at en enhet henviser foreldre til ICDP-gruppe uten at de vet hva som kreves av deltakelse av forelderen for å kunne være med på kurset. Hadde de tatt kontakt på forhånd ville de fått beskjed om at de i utgangspunktet ikke har mulighet til å ta imot foreldre som bare kan møte på halvparten av kurskveldene ettersom det vanskeliggjør fremdriften i kurset.

Det er også uklart for ICDP-veilederne hvilke rammer de har å arbeide innenfor. Flere fremhever ressurser og økonomi som noe som kan stoppe det videre arbeidet med ICDP-programmet.

«Vi er mange som ønsker å fortsette, men det handler om økonomi. Det er et lite dilemma med tanke på videre drift.»

Flere ICDP-veiledere sier også at det ikke er lagt til rette for å holde disse kursene ved siden av deres daglige arbeid. Veilederne ønsker også å tilby trening til andre innenfor skole eller barnehage i kommunen som vil skolere seg innenfor ICDP, men dette vanskeliggjøres også på grunn av økonomi.

«Vi ønsker å tilby trening. Der møter jeg motstand fra styrere og rektorer. De sier at de ikke har tid til det. Men det følger jo ikke med noen penger, så det er kanskje der den største hindringen ligger.»

På grunn av dette påpekes det at en må arbeide mer «oppover i systemet», noe som også gjøres.

«Det er jo folkehelsekoordinator som er på disse møtene, men de sier at de ikke har penger selv om de synes prosjektet er bra.»

Veilederne opplever selv at ICDP-programmet er nyttig for foreldre. De er en gjeng som er motiverte og strekker seg langt for at foreldrene skal ha mest mulig utbytte. Det er derfor demotiverende at de ikke vet fra halvår til halvår om ICDP blir prioritert i kommunen.

«Det må løftes opp fordi vi sitter en gjeng her som er på tilbudssida. Vi er klare, men vi kommer til et punkt hvor vi ikke orker mer.»

Noen sier at dersom Melhus slutter å bevilge penger til drift av ICDP, så vil de søke seg til en annen kommune der de kan få benyttet kompetansen sin som ICDP-veiledere. For å få programmet videreført ønsker veilederne at de som sitter med myndighet til å videreføre programmet skal vise interesse og få kjennskap til fordelene ved programmet.

«Herlighet, den gruppen jeg har nå! Hvis de «der oppe» hadde vært og sett hva som foregår i dette rommet. Det er en magi det som skjer der.»

De fysiske rammene rundt gjennomføringen av ICDP-kursene oppleves som bra. ICDP-kursene er blitt gjennomført både på skolen og på rådhuset. For veilederen er det enklere å være på rådhuset, og de synes det fungerer best med tanke på praktisk gjennomføring.

Rekruttering av foreldre

I det andre fokusgruppeintervjuet med veilederne ble det snakket mye om hvordan rekrutteringsprosessene av foreldre til ICDP-kursene foregikk. Noe av rekrutteringsarbeidet er personavhengig. Det er en av veilederne som har et eget ansvar for å organisere ventelister og deltakere gjennom «fastjobben» sin, og de andre veilederne sier at kommunen er heldig som har henne.

«Når det kommer til rekruttering er det «før og etter» NN. Hun er koordinerende rekrutteringsansvarlig og har et godt system. Vi andre gruppeledere trenger ikke tenke på dette.»

Selve påmelding til veiledningsprogrammet ser ut til å være noe tilfeldige og det beskrives som en usystematisk måte å rekruttere på.

«Nettsiden til kommunen ligger åpen, og der kan de melde seg på. Ellers kan de bruke Vigilo (app som brukes til å kommunisere mellom hjem og skole). Helsesykepleiere kan rekruttere på skole eller helsestasjon. På foreldremøter blir det informert, men det er litt tilfeldig hvilke trinn det er på. Det er ikke systematisk enda, verken i barnehage eller på skole.»

Det er forskjell mellom alderstrinnene med tanke på hvor stor pågangen er. Noen kurs har ventelister, mens det er færre påmeldte på andre. Dette kan komme av den noe usystematiske rekrutteringen.

Det blir også sagt at det er forskjell på å få påmeldte på en liste og å få dem til å møte opp. Selv om foreldre har skrevet seg opp på en liste er det allikevel en jobb som skal gjøres etter det med telefoner og annen kontakt for å få foreldre til å møte opp og prioritere kurskveldene.

De fleste av kursene som gjennomføres i kommunen retter seg ikke inn mot spesifikke grupper. Dette er i tråd med folkehelseprogrammets målsetting om universelle tilbud og tiltak. Selv om det

forsøkes å rekruttere bredt er det allikevel noen som tenker at enkelte foreldre kan trenge ICDP-veiledning mer enn andre.

«Man prøver å rekruttere bredt, men jeg snakker kanskje mer intenst med de jeg tror trenger det mest, med foreldre og barn som sliter.»

Det viser seg at det er vanskelig å rekruttere skiftarbeidere, aleneforeldre og minoritetsforeldre. Minoritetsforeldre er spesielt en gruppe som veilederne tenker de trenger andre rekrutteringstilnærminger overfor. Mange av disse vil ha behov for tolk, og selv om dette kan være utfordrende for gruppelederene mener de allikevel at dette er en foreldregruppe det er spennende og givende å jobbe med. Det er også et par av veilederne som er usikre på om de har nok relevant kompetanse til å tilpasse ICDP-programmet til den situasjonen for eksempel flyktninger står i.

Gruppesammensetning

Dynamikken i en gruppe er ulik avhengig av hvilken type foreldre som deltar. Selv om det kan være arbeidskrevende å skulle tilrettelegge opplegget etter deltakere, er dette noe som gjør det spennende for veilederne. Folkehelseiltak skal i utgangspunktet ikke rettes mot bare de som trenger det mest, men favne alle. Melhus sitt tiltak med ICDP-grupper skal da rettes mot alle foreldre på ulike trinn, og ikke kun mot foreldregrupper som en kan tenke seg trenger det mest. En utfordring ved slike universelle folkehelseiltak er ofte at det er de gruppene som har færrest utfordringer som har overskudd til å benytte seg av tiltakene. På spørsmål om dette er tilfelle i Melhus svarer veilederne at de får påmeldinger fra forskjellig type foreldre, men at de må arbeide med sammensetning av gruppene for å få best mulig gruppedynamikk.

«Det må siles når man har venteliste. Kanskje det må gjøres en bedre siling med tanke på gruppesammensetning. Det er lurt å ha mest mulig blandede grupper.»

Samarbeid ICDP-veileder imellom

På hvert kurs er det to og to ICDP-veiledere som samarbeider, og samarbeidet med egen veilederpartner blir beskrevet som godt. Det blir gjerne arrangert flere kurs på ulike trinn hvert semester, noe som vil si at det er flere av veilederne som er i aksjon til enhver tid. De to veilederne som har kurs sammen, samarbeider selvfølgelig om det felles kurset. Det blir imidlertid snakket om at de ønsker et mer omfattende samarbeid også med andre ICDP-veiledere, både de som er aktive samme semester, men også andre som har «pause» et semesteret.

«Da kunne vi ha hentet råd og hatt samtaler med hverandre, men det fordrer jo at vi kjenner hverandre fra før.»

Det oppleves som et behov at veilederne samarbeider og deler mer erfaringer på tvers av gruppene. Det er nå planlagt fellesmøter med alle ICDP-veilederne hvert halvår for å imøtekomme dette behovet. Videre blir det nevnt at veilederne burde forplikte seg litt mer på å skrive ned tanker, idéer og erfaringer de gjør seg i etterkant av hver kurskveld. Dersom man skriver dette ned kort tid etterpå, er det også lettere å huske og ta med seg inn i de planlagte halvårsmøtene der man skal dele erfaringer.

3.2.3 Resultatene av selve ICDP-programmet

Gjennomføring – gruppedynamikk

Under selve gjennomføring ble det i begge fokusgruppeintervjuene med veilederne påpekt hvor mye det har å si å jobbe med gruppedynamikken, spesielt hvordan kjemien mellom foreldrene er. Veilederne som har hatt ulike grupper sier at det varierer mye mellom gruppene hvordan deltakerne fungerer sammen. I mange grupper har dynamikken vært god, mens andre har opplevd at foreldredynamikken har vært vanskelig hele veien. Det er også noen som etter en litt tung start har greid å få det til å «gå seg til».

«Vi må trene i å ansvarliggjøre foreldre. Det er ikke bare gruppeleder som skal få gruppen til å funke. (...) Det er viktig med trygghet i gruppen. Etter kveld nummer 3 løsnet det litt. De ble tryggere på hverandre. Programmet har noen øvelser som også fungerer som en trygghetssskaper. Vi kan ha fokus på å gjøre disse øvelsene i starten.

Samtidig er det viktig å være bevisst at ingen foreldre er like, og at noe som er naturlig for noen er vanskelig for andre. Det kan derfor være behov for å ha en differensiert tilnærming til foreldrene for at alle skal få utbytte av programmet. Selv om alle foreldrene skal bidra inn i gruppa, kan det være riktig å stille ulike krav til delaktighet.

«Jeg hadde en forelder som ikke deltok så aktivt. Jeg tok direkte kontakt, og det viste seg at hun bare var sjenert. Hun hadde likevel utbytte. Det er derfor viktig å trygge gruppen på at det også er greit å ikke dele.»

Det som imidlertid er veldig uheldig for gruppedynamikken er deltakere som av ulike grunner ikke møter opp. Det virker som om alle har «legitime» grunner til ikke å møte opp, noen ganger er det sykdom og andre ganger er det vanskelig med tanke på barnepass. Selvfølgelig kan noen bli syke eller det kan dukke opp noe presserende, men i utgangspunktet bør alle foreldrene ha skrevet under på at de har anledning til å møte på alle kurskveldene. Ettersom alle kurskveldene bygger på hverandre, går det bort unødig mye tid til repetisjon, tid som kunne blitt brukt på en innholdsmessig mer fornuftig måte.

Det er flere mødre enn fedre som har vært med på kursene, men i de tilfellene fedre har deltatt oppleves det av veilederne som positivt for gruppene. Det er også grupper som har hatt begge i et foreldrepar som deltakere. Dette har også fungert godt, men det har vært et eksempel på at parkonflikt har farget noen av samtalene i gruppene.

Der gruppedynamikken har vært god fortelles det også om at det kan se ut som om de har greid å skape et foreldrenettverk.

«Det føles godt å hjelpe foreldrene. Kurset kan brukes også i foreldrenes liv. Det er hyggelig å se at foreldrene i gruppene blir glade av å se hverandre. Da har vi fått til å lage et slags foreldrenettverk.»

Innhold i programmet – strukturert og fleksibelt

ICDP er et semistrukturert program. Innholdet i alle «trinnene» i programmet er bestemt. Det er forslag til undervisningsopplegg og oppgaver som veilederne kan gjøre på hvert trinn. Denne

«banken» med forslag er såpass innholdsrik at veilederne selv kan velge ut innhold med tanke på hva som er mest aktuelt for hver foreldregruppe. Det vil si at det også ligger fleksibilitet innbakt i programmet. Selv om den overordnede tematikken på hver kurskveld er fast, er det allikevel fleksibilitet med tanke på hvordan de skal fylles.

«Vi holder jo oss til malen, men justerer innenfor ut fra innspill og reaksjoner fra foreldre. Vi har stort spillerom innenfor hver modul. Det foreldrene bringer inn i rommet er viktig, men vi må allikevel styre dem litt slik at vi er innenfor tematikken.»

Det er flere oppgaver som gjennomføres på kurskveldene, og disse har ofte fungert til å skape trygghet i gruppene. Noen veiledere er faktisk overrasket over at oppgavene og innholdet i programmet har fungert såpass godt som det har gjort.

«Det skal så lite til. Det er på en måte så lett. De kjente seg igjen i andres historier og fikk til små dreininger på det de gjorde på hjemmebane.»

I tillegg er det lagt opp til at foreldre skal få 'hjemmeoppgaver' for å praktisere det de har lært på kurset. Dette blir i utgangspunktet sett på som et nyttig grep for å gi foreldrene trening i å aktivt bruke det de har lært på kurset, og at det da er lettere å bringe med seg senere i livet når man har øvd seg på hensiktsmessige måter å tilnærme seg barnet på.

«Gjennom hjemmeoppgaven har de en gylden mulighet til å prøve ut ting hjemme. Det de da bringer med tilbake er ting de har lyktes med, og da får de anerkjennelse på det. Det oppleves som en boost for dem.»

Samtidig er det flere av veilederne som er i tvil om formen på oppgavene som blir gitt er hensiktsmessig med tanke på å få foreldrene til å gjennomføre hjemmeleksa. Veilederne ønsker seg mer konkrete oppgaver som er lettere for foreldrene å gjennomføre.

«Oppgavene oppleves kanskje for vide. Vi ønsker oss mer spesifikke oppgaver. De oppgavene som står i heftet er det ikke enkelt å få foreldrene til å gjøre.»

Ettersom ICDP-programmet oppleves som både strukturert og fleksibelt (i og med at «banken» som kan brukes for å gi innhold til de ulike trinnene er så rikholdig), kan det være en mulighet for veilederne å selv tilpasse hjemmeoppgavene uten at hensikten med oppgavene forsvinner.

Veilederens grep

Det er en balansegang mellom å være profesjonell og det å «by på seg selv». Det virker som om de fleste veilederne er av den oppfatning av det fungerer godt å dele fra sitt eget liv, og at det ikke går utover profesjonaliteten i deres utøvelse av veilederrollen.

«Når man som gruppeledere deler fra privatlivet funker det som en ice-breaker og gjør at også foreldrene blir trygge nok til å dele.»

De fleste veilederne er under det samme regelverket når det gjelder taushetsplikt i og med at de på en eller annen måte arbeider med barn og unge i Melhus kommune. Det vil si at de vet hvordan de skal forholde seg til sensitiv informasjon som kommer opp under kursene. Samtidig har de meldeplikt dersom de er urolige for omsorgssvikt. Det har vært tilfelle der det har kommet opp noe urovekkende som burde bli tatt tak i. I dette tilfellet lot det seg løse i og med at veilederne

gjennom sin jobbtilknytning hadde mulighet til å undersøke at det allerede var satt i gang tiltak. Dette gjaldt veiledere som jobber i helse-enheten, og hadde det f.eks. vært en veileder som hørte til i oppvekst-enheten, kunne denne saken vært vanskeligere å ta tak i. Veilederne har håndtert denne problematikken på en god måte når den har oppstått, men det kunne allikevel vært behov for å utforme tydeligere retningslinjer for fremtidige kurs om hvordan man forholder seg til meldeplikt versus taushetsplikt.

Selv om det kan være utfordrende med taushetsplikt når flere enheter er involvert, fremheves styrken ved å ha veiledere både fra helse og oppvekst.

«Helse og pedagog er en veldig god match for å skape trygghet. Det er veldig mye informasjon vi skal igjennom som krever kompetanse fra begge områder.»

Det å sette sammen veilederpar med utfyllende kompetanse med tanke på tematikken i ICDP-programmet er en faktor som trekkes frem for å gjennomføre gode og kunnskapsbaserte ICDP-kurs.

Holdninger til programmet

Det er en opplevelse at holdningene til ICDP-kursene er gode.

«Kurset har et godt rykte i kommunen. Foreldre som har deltatt fremsnakker det, og gruppeledere reklamerer også.»

Selv om modulene og elementene i ICDP-programmet er de samme for alle, oppleves kursene å ha like stor relevans for ungdomsforeldre som småbarnsforeldre.

Det har imidlertid kommet noen få tilbakemeldinger fra foreldre til veiledere på at kurset ikke har passet helt for dem. Veilederne mener det kan komme av at foreldrene har hatt urealistisk høye forventninger til programmet, og ikke skjønt at ICDP i større grad er et forebyggingsprogram mer enn et «behandlingsprogram».

3.2.4 Forventninger til effekter

Veiledere og foreldre forteller i intervjuene at ICDP-kursene er gode, fungerer og er nyttige verktøy for å kunne være gode og imøtekommende foreldre. Folkehelseprogrammet har, som tidligere nevnt, som mål å jobbe for barn og unges psykiske helse og fremme rusforebyggende lokalt. Varige effekter på barn og unges psykiske helse er vanskelig å måle og det er uansett ikke mulig før det har gått lenger tid. Det vi allikevel kan si noe om er de mer kortsiktige effektene veilederne ser hos foreldrene, og også de forventninger til effekt som har oppstått i løpet av kursperioden. Det er foreldrene som i størst grad opplever effekter på kroppen, men veilederne har også gjort seg sine observasjoner som kan gi en pekepinn på virkningen av ICDP-programmet på foreldrene.

Kunnskap og forståelse

En veileder seir: «Alle har lært noe om seg selv og barnet». Det at de fikk presentert teori på området gjorde at det «gikk opp noen lys» for dem. Det blir nevnt at normalitetsbegrepet er for snevert, og at det er nyttig å få en liten innføring i at det er mye som er innenfor normalen. Selv om det er foreldre som kjenner sine barn best, er det allikevel ikke så lett å skjønne alle

reaksjonsmønstrene hos barnet. ICDP-kursene forklarer foreldre hvordan ulike reaksjoner kan tolkes.

«Foreldrene lærer seg å se bak barnets reaksjoner. Nå skjønner de at barnet ikke er sint på seg, men at det kanskje er sultent eller trøtt.»

Det ble også nevnt at en del foreldre i dag kanskje også tar for mye hensyn til barnet sitt.

«Kan det være at noen sykliggjør barnet sitt mer enn de trenger? Det er jo ikke så lett å vite hva som er normal reaksjon. Man ønsker jo ikke at barnet skal ha det vondt.»

Alt som er vondt og vanskelig for et barn/ungdom skal tas på alvor, men inntil visse grenser kan det ligge lærdom for barnet å lære seg å ta tak i noe av det selv. Foreldre som prøver å beskytte barnet sitt kan fort gjøre dem en bjørnetjeneste, ettersom barnet da ikke lærer å ta tak i det som er vondt og vanskelig selv.

Trygghet i foreldrerollen

Veilederne mener at de fleste foreldrene har fått større selvtillit som foreldre og føler større trygghet i foreldrerollen. Og som en av veilederne sier: *«Trygge foreldre gir trygge barn.»* Det å være i en gruppe der man kan utveksle erfaringer med likesinnede, gjør at man ser at andre foreldre også har utfordringer i foreldrerollen. Dette gjør at de føler seg mindre utrygg og ensomme.

Spesielt er det ofte ungdomsforeldre som strever med å finne sin rolle. På en måte ønsker man ikke å være for streng, men heller ikke for ettergivende. ICDP-programmet kan hjelpe foreldre med å finne balansen.

Mestring og verktøy

Veilederne mener at denne mestringsfølelse foreldrene får gjennom kurset gir dem mindre problemer med grensesetting når det gjelder rusbruk og andre områder. Det blir også sagt at det at foreldrene blir bedre til grensesetting er en av ringeffektene ved ICDP.

Det med grensesetting kan være en form for verktøy som foreldrene plukker opp og prøver ut på hjemmebane.

Det veilederne opplever som effekt på foreldre gjennom ICDP-kursing er selvfølgelig farget av det de vet er de uttalte målene ved kurset. Det er allikevel få andre som har vært så tett på disse foreldregruppene, og veilederne er da de som er nærmest til å se tilløp til endring og effekter.

3.3 Forventningsavklaring fra foreldrene

Foreldrene var ganske samstemte når det kom til forventningene de hadde til kursopplegget. Det som ble nevnt flest ganger var kursopplegget som helhet, herunder: undervisning, utdeling av kursmateriell og relevante tema. Erfaringsutveksling i form av eksempelscenarioer, ulike dilemma og mulige løsninger gikk også igjen. Et annet moment var bedre forståelse av å være forelder til barn i ulike faser og livssituasjoner.

På spørsmålet om hvilke forventninger de hadde til eget utbytte, var bedre samspill, kommunikasjon og dialog nevnt oftest. Også forventningen til å lære ulike strategier og å få/lære ulike verktøy ble nevnt av nesten alle. Ellers gikk erfaringsutveksling og det å være foreldre i overgangen mellom barn, tenåring og ungdom igjen også her.

Til slutt skulle foreldrene si litt om hvilke forventninger de hadde til at deltakelse i ICDP-gruppen kunne påvirke barnet/ungdommen (endring i atferd, kommunikasjon, trivsel, humør etc.). Også her gikk samspill og kommunikasjon igjen. Ellers nevnte over halvparten at de forventet at barnet/ungdommen kunne få økt selvinnsikt, selvfølelse og oppleve mestring. Humør og følelsesliv gikk også igjen.

Under er foreldrenes svar i forventningsavklaringene gruppert, og det kommer også frem hvor mange som har svart hva.

Kategorisering av ulike forventninger	Antall
Forventninger til kursopplegget (oppbygging, undervisning, gruppeoppgaver)	
Styrking av foreldrerollen, kommunikasjon og samspill	7
Erfaringsdeling og refleksjon	7
Kursopplegget som helhet - undervisning, kursmateriell og relevante tema	7
Økt kunnskap og forståelse om tenåringsperioden	5
Forventninger til eget utbytte som forelder (foreldrerollen, nyttige verktøy/metoder/strategier)	
Samspill, relasjonsbygging og kommunikasjon	8
Strategier og verktøy	7
Foreldrerollen, spesielt i ulike faser og overganger	4
Erfaringsdeling	3
Hverdagshåndtering	3
Forventninger til påvirkning på barnet/ungdommen (adferd, kommunikasjon, trivsel, humør)	
Styrking av samspill og kommunikasjon	7
Økt selvinnsikt, selvfølelse og mestring	6
Hverdagshåndtering	4
Humør og følelsesliv	4
Realistiske forventninger	1

Tabell 2: Systematisering av forventningsavklaring – foreldre

3.4 Empiri fra intervjuer med foreldre

3.4.1 Prosess

Rekruttering

Foreldrene forteller at den informasjonen de fikk om ICDP og som gjorde at de meldte seg på kursene har vært noe tilfeldig. Informasjonen kom gjennom forskjellige kanaler; helsesykepleier på skolen, foreldremøter, mail fra skolen, Melhus kommunes facebook-side, helsestasjonen og PP-tjenesten. Noen fikk informasjon flere ganger mens andre bare har fått den med seg ved en tilfeldighet.

Flere av foreldrene trodde på bakgrunn av informasjonen de fikk at ICDP-kursene var for familier som hadde problemer med et eller annet. Det kan derfor se ut som om noe av informasjonen var fremstilt på en uklar måte. Foreldrene sier de skulle ønske at det kom tydeligere frem at ICDP er et universelt tilbud som alle kan benytte seg av. Måten informasjonen var fremstilt gjorde også at noen foreldre var redde for at de skulle ta opp plassen til andre som virkelig trengte det.

«Det hadde vært fint hvis de hadde formidlet at kurset var for alle. Skal jeg ta opp en plass liksom? For vi har jo på en måte ikke noen problemer. Var jo ikke det som var årsaken til at jeg meldte meg på, det var jo mer for å få inspirasjon og råd.»

Noen har opplevd at andre rundt dem har trodd de hadde særskilte problemer med oppdragelse og barna fordi de deltok på kurset.

«Jeg har fått spørsmål som «Å - trenger du det?» Det har fått meg til å føle at jeg kanskje ikke er god nok eller sånn.»

Det var også noen som mente informasjonen burde ha inneholdt mer om hva kurset inneholdt.

«Jeg tenker at de kanskje burde si litt om det vi går gjennom på kurset, det kunne kommet frem i reklamen, slik at en får se litt mer av innholdet.»

Det er med andre ord enighet blant foreldrene om at markedsføringen og informasjonen som blir formidlet om kurset kunne vært mer presis og informativ. Det blir i den forbindelse foreslått at det kunne vært laget en liten videosnutt som en introduksjon til ICDP-programmet.

3.4.1.1 Gjennomføring av ICDP-kurset

På første møte ble det etablert noen «kjøreregler». Alle måtte være enige i at det som ble sagt på disse kurskveldene skulle holdes i gruppa.

«På første møte gikk vi gjennom og ble enige om at dette er konfidensielt. En må jo stole på hverandre. Det var veldig viktig å få satt reglene på første møte.»

Dette ble sett på som en viktig forutsetning for at de turte å dele av sine erfaringer og gjennom det bidra i gruppa.

Foreldregruppene som deltar på ICDP-kursene er satt sammen på tvers av skoler og delvis på tvers av (noen få) trinn. Det at de ikke visste noe om hverandre fra før var noe som ble trukket frem som en faktor som gjorde det lettere å dele fra egne liv. En forelder sier:

«For har du hørt masse om en annens barn, så har du kanskje allerede gjort deg opp en mening om ting. Det har jeg ikke nå, og det synes jeg er kjempefint.»

Selv om det var noen som nevnte at det gjerne kunne vært flere kurskvelder, lenger eller kortere tidsintervall mellom kurskveldene, lengre møter eller kortere møter, kommer de fleste frem til, gjennom diskusjon med seg selv og hverandre, at måten gjennomføringen er lagt på er den som er mest praktisk for de fleste, og egner seg best for å få faglig utbytte.

Også størrelsen på gruppene oppleves som hensiktsmessig. Det har vært kurskvelder der det har vært stort frafall og der de som har deltatt kunne ønsket seg flere spille på, men samtidig sier de

at på kvelder de er fulltallige så ville det blitt kaotisk og lite hensiktsmessig om de hadde vært enda flere.

Det at det er noen som er forhindret i å møte på en eller flere kurskvelder er noe en må regne med blant foreldre. For at disse ikke skal bli «hengende etter» blir det sendt ut en mail der det som er gjennomgått på kurset er oppsummert.

«Jeg synes det var en meget god oppsummering det jeg fikk på mail. Det var veldig utfyllende og detaljert. Masse å sette seg inn i. Jeg synes nesten at vi alle kunne fått alt materialet etter hver gang. Selv om vi er supermotiverte når vi er her, er det lett for at noe går i glemmeboka når vi kommer hjem. Da kunne vi alle fått disse mailene for å lese igjennom.»

Som sitatet viser er det flere som ønsker å få tilsendt materialet fra hver kurskveld, og ikke bare når de ikke har fått vært til stede. Flere sier også at det at vært lettere å involvere partneren/den andre forelderen dersom de hadde dette materialet å vise til.

Innhold på kurskveldene

Som tidligere nevnt er mye av det faglige innholdet som presenteres av veilederne ferdig utviklet materiale fra ICDP-Norge. Det foreligger mye materiale for hvert tema, både skriftlig og i form av musikk og videosnutter, som skal gås gjennom, og veilederne har mulighet til å plukke ut det de synes egner seg best for foreldregruppen. Foreldrene forteller at kursopplegget flyter bra og at det er hensiktsmessig bruk av ulike pedagogiske virkemidler.

«Det flyter jo ganske bra. Det skiftes mellom video, informasjon og gruppearbeid. Tiden går veldig fort. Filmene har støttet veldig oppunder det som blir sagt. Sangene derimot... De starter ofte med en sang, men det har jeg ikke helt skjønt meningen med selv om de sikkert har en baktanke med det.»

Som sitatet viser er de stort sett veldig fornøyd med selve kursopplegget selv om de synes musikkinnslagene som brukes kan være litt «kleine».

Det flere nevner er at det skulle vært satt av mere tid til at foreldrene kan dele erfaringer og diskutere med hverandre. ICDP-opplegget er strukturert og med mange fastlagte oppgaver de skal gå gjennom til hvert tema. Det kan derfor oppleves som hesblesende, og noen nevner at de må avslutte praten rundt viktigere tema slik at de kan bli ferdige med agendaen som er lagt opp for kurskvelden. Spesielt gjelder dette behovet for å ha mer tid til å prate med hverandre utover i kurset når foreldrene begynner å bli mer trygge på hverandre.

«Tiden går veldig fort, så vi må skynde oss for å komme gjennom alle oppgavene. Jeg kunne tenke meg at vi hadde mere tid til å snakke sammen vi foreldre. Det er noe med å snakke med andre foreldre. Det å se at en situasjon er normal, altså at alle har utfordringer som en kan diskutere med andre.»

Et element i kursene er at foreldrene får hjemmeoppgaver de skal utføre. Dette er oppgaver som de skal prøve ut, men som de ikke må levere ferdige svar på ved neste kurskveld. Det er ulikt hvor mye foreldrene involverer ungene i hjemmeoppgavene – noen prøver ut nye måter å møte barna

på uten å informere dem om det, mens andre foreldre spør barna direkte om dette har noe for seg. Noen sier at dette har ført til gode diskusjoner som de ellers ikke ville hatt med ungene sine.

«Men de (ungene) syntes det var kjempeartig. Jeg prøver å forklare at det ikke er noe galt med dem, men at jeg har mye å lære meg, og at forskning sier blabla osv. Når jeg forklarer dette, kommer de med ærlige svar. Hadde jeg spurt dem utenom dette så tror jeg ikke at de hadde brydd seg.»

Ledelse av ICDP-kursene

ICDP-veilederne oppleves gjennomgående som trygge, flinke til å sette i gang diskusjoner og by på å seg selv. Noe som nevnes i begge foreldregruppeintervjuene er at det er trygt at veilederne ikke er belærende eller «hever pekefingeren», uansett hva som kommer opp. De kommer ikke med svar, men lar diskusjonen gå og følger opp med gode spørsmål. Det er godt sammensatte «par» der de to veilederne utfyller hverandre godt.

«De er seg selv. De deler og er en del av oss. Det er ikke sånn at de er der vi så er vi her. De forteller også om hvordan det er hjemme. Og så er sammensetninga bra. Ei eldre med mer erfaring og ei som står midt i det. Nei, tenker de har vært kjempeflinke.»

I tillegg blir det fremhevet at det virker som om veilederne har mye kunnskap rundt ICDP og at de har «ICDP-modellen under huden».

3.4.2 Resultater

I starten av intervjuet ble forventningsavklaringene som foreldrene hadde fylt ut før kursstart gått gjennom. Selv om de fleste ikke visste så mye på forhånd, hadde de forventninger om at ICDP-programmet var et systematisk opplegg som la opp til deling av erfaring og refleksjon, og at de selv skulle heve sin kompetanse og forståelse rundt barn og unge. På spørsmål om disse forventningene var innfridd svarte alle at de var det. Noen svarte til og med at de hadde fått «*mer enn forventet*» gjennom kurskveldene.

Kompetanseheving som foreldre

Kompetanse deles gjerne inn i kunnskap, holdninger og ferdigheter, og foreldrene gir tilbakemeldinger om at de er styrket innenfor alle disse områdene.

De har fått mer kunnskap om hvordan hjernen fungerer og hvordan den «kobles om» på ulike alderstrinn, og at det de tidligere har tenkt har vært trass hos barnet egentlig har vært helt naturlige reaksjoner. Nå vet de at både deres egne og barnas/ungdommenes oppførsel og reaksjoner ikke er unaturlig, noe som gjør dem mindre bekymret.

«Jeg forstår ungdommen litt bedre, og da blir man jo tryggere. Det er faktisk ikke så gæli hjemme. Jeg er blitt mer opplyst. Det har blitt noen aha-opplevelser. Når det har skjedd ting hjemme, og så blir man fortalt hvorfor det har skjedd, da tenker man at man har vært litt blind tidligere.»

Det å forstå ungene sine bedre gjør også noe med holdningene til foreldrene. Noen sier at de har hørt om mye fra før av, men har likevel tenkt at de visste best selv. Nå har de begynt å sette

sammen egne erfaringer med kunnskap de har tilegnet seg gjennom ICDP-kurset og ser at det er «matnyttig». Noen foreldre forteller at de har blitt tydeligere med grensesettingen, mens andre sier at de har blitt mindre strenge.

«Jeg har bare trodd de var late. Nå har jeg lært at det er andre ting som opptar dem og at det ikke er plass til å hente matboksen ut av sekken bestandig. Jeg er kanskje litt mer tålmodig med sånne tulleting nå.»

«Nå får jeg kanskje mye mer med meg hva som ligger bake reaksjonene deres. At det ikke er så svarthvitt som det ser ut som. Og det er kanskje det det bunner ut i alt sammen – det å forstå dem.»

Ut fra forventningsavklaringene var det tydelig at de fleste forventet at de kom til å lære seg noen tips og triks de kunne bruke i hverdagen, og disse forventningene har også blitt innfridd gjennom kurset.

«Jeg synes jeg har fått mange verktøy og at det ligger i bakhodet hele tiden. Blir mer bevisst i situasjoner gjennom hverdagen.»

Det fortelles om ulike former for verktøy som kan brukes til ulike formål. Noen verktøy hjelper foreldrene til å kommunisere bedre med ungene sine, og har ført til bedre kontakt mellom foreldre og barn. Andre verktøy som nevnes er metoder de har tilegnet seg for å anerkjenne og bygge selvtillit hos ungene sine.

Gjennom å få kjennskap til og ta i bruk disse verktøyene ser det ut til at foreldrene opplever at de har høynet ferdigheter som gjør at de kan utøve foreldrerollen enda bedre enn tidligere på følgende måter:

- Har fått «verktøy»/språk til å prate med ungdommen sin.
- Lært seg tilnæringsmåter for å få bedre kontakt med de barna/ungdommene som er lukket.
- Har lært metoder for å anerkjenne og bygge selvtillit.

Etablering av trygg arena for deling

I starten var det foreldre som var skeptiske til å skulle sitte sammen med andre de ikke kjente og dele egne erfaringer.

«Jeg har egentlig problemer med grupper. Sa fra i begynnelsen at jeg ikke er den første som snakker, men nå er jeg kanskje den som har snakket mest.»

ICDP-kurset har gjennom avtalene om konfidensialitet og forpliktelse gitt foreldrene en trygg arena for å dele av egne erfaringer uten frykt for å bli fordømt eller for at noe skal komme ut. De fleste foreldrene kjente ikke hverandre fra før, men synes allikevel, eller kanskje på grunn av dette, at de har fått et trygt rom for deling av erfaringer og tanker. Det å bli gitt denne muligheten til å dele så åpent har også gjort foreldrene tryggere i seg selv; de ser nå at det er flere som sliter med mye av det samme.

«Det er også fint å vite at andre familier eller foreldre har de samme problemene. Eller ikke problemer kanskje. Mer utfordringer eller situasjoner som de også jobber med. Det er fint å vite.»

Som skrevet tidligere, var veilederne opptatt av å tilpasse rekrutteringsmetoder og kursene slik at også foreldre med minoritetsbakgrunn skulle få mulighet til å delta. Sitatet under viser at det absolutt kan være behov for både den type kunnskap om foreldrerollen i norsk kontekst og for en arena der disse foreldrene kan treffe andre foreldre. En foreldre med utenlandsk bakgrunn forteller:

«Det er et viktig kurs for meg som er ny i Norge. Det er mye informasjon og råd og det er veldig viktig for meg. Og så har det vært et trygt rom for meg å dele, og det ville vært vanskelig hvis jeg kjente på stress eller utrygghet.»

Denne forelderens med minoritetsbakgrunn kan norsk, noe som gjør at hen har forstått påmeldingsinformasjonen og har kunnet delta aktivt på kurskveldene. Det kan være nærliggende å tenke at utbyttet til minoritetsforeldre i form av økt trygghet i å utøve foreldreskapet sitt, i en for dem ny kontekst, kan være enda høyere enn for foreldre som har røtter i lokalsamfunnet.

ICDP for alle?

Foreldrene blir spurt om de tenker ICDP-kursene egner seg for alle alderstrinn. Det er flere av foreldrene som har flere barn på andre alderstrinn, og de sier at de har prøvd ut noen av verktøyene også på dem.

«Synes det treffer ganske bredt, jeg. Jeg har barn mellom 7 og 15, og jeg kan relatere det meste til alle dem.»

Det er bred enighet om at de overordnede temaene er nyttige for foreldre med barn i alle aldre, så lenge noe av kursopplegget og oppgavene tilpasses slik at det treffer alderen.

3.4.3 Forventninger til effekt

Langvarige effekter på barn og unges psykiske helse er vanskelig å fange opp før noen år etter at ulike tiltak er igangsatt. I tillegg er det vanskelig å isolere effekter til et tiltak i et lokalsamfunn ettersom det er så mye og mange som påvirker et barn, en ungdom eller en familie gjennom noen år. En av foreldrene uttrykker det på denne måten:

«Alt kan ikke løses med en gang. Dette er en maraton, ikke en sprint.»

De fleste sier allikevel at det er flere ting i dagliglivet som er blitt bedre selv om de fremdeles har en lang vei å gå. For eksempel er det flere av metodene de har lært som enda ikke oppleves som helt naturlig for foreldrene å bruke.

De områdene foreldrene imidlertid mener de er blitt bedre på og som de allerede mener har hatt en effekt hjemme, er at de selv har håndtert situasjoner annerledes og gjennom dette mener å ha sett effekt på barnet/ungdommen sin.

«Jeg synes det er blitt lettere å håndtere situasjonen som kommer. Og jeg merker at sønnen min roer seg fortere i situasjoner når jeg greier å møte ham på den måten som vi har gått gjennom her.»

«For eksempel situasjoner der de har gjort noe som ikke er greit, men at du likevel kan ta ta og høre deres versjon og vise at du forstår at de blir lei seg. Da er det lettere å komme til det punktet der jeg kan begynne å veilede. Der merker jeg stor forskjell.»

Foreldrene er blitt flinkere til å forstå, lytte, kommunisere og håndtere situasjoner som oppstår, og det har ført til tilfeller der barna har roet seg fortere eller åpnet seg mer og at det generelt er blitt bedre stemning hjemme.

«Jeg snakker mer med henne nå etter kurset. Hun har vært så lukket tidligere, men nå har jeg kommet mer inn på henne. Jeg føler at jeg er mer til stede og at det er lettere å støtte henne.»

Som nevnt innledningsvis er igangsettingen av ICDP-programmet i Melhus kommune et tiltak som blant annet er støttet av Program for folkehelsearbeid i Trøndelag. Dette programmet har et overordnet mål om å bedre barn og unges psykiske helse og livskvalitet, samt å jobbe med rusforebygging inn mot samme målgruppe. På spørsmål til foreldrene om de synes ICDP-kurset de har vært med på har støttet opp om Folkehelseprogrammets overordnede mål, svarer de fleste at det indirekte, om ikke direkte, har gjort det på spesielt to måter. For det første erfarer foreldrene at økt foreldrekontakt gjennom bedre kommunikasjon er viktig for å gjøre barna tryggere. I og med at tryggere barn ikke er like utsatt for psykiske utfordringer som utrygge barn, mener foreldrene at det er mulig å komme nærmere dette målet om bedre psykisk helse blant barn og unge gjennom foreldrestøtteprogrammet ICDP. For det andre føler foreldrene selv seg tryggere på grensesetting etter gjennomført ICDP-kurs, og tror det vil være lettere for dem å snakke om, og sette tydeligere grenser med tanke på fremtidig bruk av rusmidler.

4 Anbefalinger og avslutning

4.1 Ønsker og tips

Rapporten har tatt for seg foreldrenes og veiledernes opplevelser og erfaringer med ICDP-kursene. Underveis har det også kommet frem en rekke konkrete ønsker og tips for oppfølging og videreføring fra både foreldre og veiledere. Disse er oppsummert under.

Ønsker fra foreldrene til kurs og gjennomføring:

- Videreføring av ICDP-kursene til alle foreldre i Melhus kommune.
- Send lik informasjon fra skolens kanaler slik at alle i kommunen får den samme informasjonen. Det kan lages en liten videosnutt om konseptet som det er mulig å se før en melder seg på.
- Innhold: Veldig bra om selvtillit, kommunikasjon og grensesetting. Kunne hatt mer om psykisk helse, rus og mobbing.

- Ønsker at alle skal få tilsendt skriftlige oppsummeringer (nå er det kun de som ikke var til stede som får)
- Ønsker selv videre oppfølging: «Nå som det er ferdig søker jeg meg inn på et nytt kurs – til den andre ungen. Det har jeg tenkt helt siden jeg startet.»
- Til veilederne: Del egne erfaringer med foreldre. Det fungerer som en «ice-breaker» og gjør at også foreldrene blir trygge nok til å dele av egne erfaringer.

Veilederens tips til forbedring av kurset (hvis rammevilkårene tillater):

- Om rekrutteringsmetoder
 - Mer systematiske måter å rekruttere foreldre på
 - Mer utstrakte metoder for å nå flere
 - Gi annen type informasjon som ufarliggjør kurset (at det er et universelt kurs)
 - Lage referat til alle foreldre etter hver kurskveld (uavhengig av om de har møtt på siste kursdag eller ikke)
- Gjennomføre øvelser som er trygghetsskapende tidlig i kursperioden for å sikre at gruppedynamikken blir best mulig.
- Skriftliggjøre tanker, idéer og erfaringer etter hver kurskveld som et ledd i å ha materiale til å forbedre kursene.
- Tilrettelegge for ICDP-forum to ganger i året der alle ICDP-veiledere i kommunen kan delta, og der ICDP Norge kan inviteres for å gi faglig påfyll.
- Forankre ICDP bredere i kommunen ved å ha et årlig fora der alle aktører som kan ha nytte av tankene bak ICDP i sitt møte med barn og foreldre inviteres. Dette gjør at kommunen får en helhetlig måte å møte og rådggi foreldre på.

Veilederens anbefalinger til Melhus kommune ved videreføring av ICDP:

- ICDP trenger tydeligere eierskap og forankring i Melhus kommune
- Mer forutsigbare økonomiske rammer
- Klare avtaler med enhetsledere (arbeidsgivere i fastjobben) for å forskyve arbeidstid/kompensasjon m.m.
- Frigjøre seg fra «siloe» – bredere samarbeid mellom f.eks. helse og oppvekst.

4.2 Oppsummering og veien videre

På bakgrunn av foreldrenes og veilederens tips, samt andre momenter som har kommet frem i evalueringen, er det spesielt forholdene under verdt å jobbe med videre for å få til videreføring samt å oppnå Melhus kommune sin visjon om «Tydelige voksne og trygge barn i Melhus».

Tryggere rammevilkår for gjennomføring av ICDP i Melhus: Det er brukt tid og penger på å utdanne ICDP-veiledere i Melhus kommune. Alle veilederne er motiverte for å fortsette, men de er urolige for fremtiden med tanke på økonomi og strukturelle problemer rundt det å kombinere veilederrollen med egen jobb. Nå som Melhus kommune har opparbeidet denne ressursen er det viktig å ivareta denne kompetansen i kommunen gjennom å minske utryggheten blant veilederne i størst mulig grad.

Legge til rette for deltakelse blant alle typer foreldre: Det kan være vanskelig å nå alle foreldregrupper, for eksempel enslige foreldre eller der foreldre arbeider skift. Selv om veilederne strekker seg lang for å være fleksible, ser de at det er vanskelig for noen foreldre å få satt av tid. Det er ingen konkrete forslag til hvordan dette kunne vært løst, men alle er enige om at det å legge til rette for deltakelse blant disse er veldig viktig i tiden fremover.

Kommunisere at dette er et universelt tilbud: Flere foreldre ville meldt seg på kurset dersom de visste at dette var et universelt kurs, det vil si et kurs for alle foreldre. Det er også ønskelig at informasjonen om kurs og påmelding gis mer systematisk (nå oppleves det litt tilfeldig om/hvordan man får informasjonen) og at det i den forbindelse informeres noe mer om innholdet i ICDP-kurset.

Lage noen grupper som retter seg mot foreldre til barn med spesielle utfordringer: Det er barn også i Melhus som har andre utfordringer på grunn av funksjonsnedsettelse. Selv om folkehelsearbeid skal rette seg mot det brede lag i befolkningen, er det behov for å ha ICDP-grupper som er rettet mot foreldre med barn med spesielle behov.

Gi opplæring i noen av metodene til ICDP også til ansatte i skole/barnehage: Det er ikke meningen at alle ansatte som arbeider med barn og unge i Melhus kommune skal bli utlærte ICDP-veiledere, men at de skal få innblikk i tankene og metodene og benytte seg av dem ved behov. Det at både skole/barnehage og foreldre som har gått på ICDP-kurs praktiserer noe av den samme tilnærmingen kan også være heldig overfor barn/unge. Hvis ansatte i skole/barnehage får mer kunnskap om ICDP vil de også kunne bidra med rekruttering av et bredere utvalg foreldre til kursene.

«Vi ønsker at kunnskapen spres. Det å få et felles språk og en felles kultur – det å ha lik forståelse for hvordan vi møter barn og foreldre. Alle skulle visst hva det er og hva det vil si – da kan man kjøre grupper på egen enhet.»

Oppfølging i etterkant: For at det som er lært på kursene ikke skal renne ut i sanden kan det være nyttig med en eller annen slags form for videreføring eller oppfriskning med jevne mellomrom, og da helst i den samme gruppen. De fleste som deltar på kursene, gjør det alene og ikke sammen med partner. En kan også se for seg oppfølging i form av at det ble arrangert kurs til foreldre av de samme barna, men da for den andre forelderens.

4.3 Avslutning

Hovedmålet til Melhus kommune har vært å fremme god psykisk helse og å oppnå utsatt alkohol- og rusdebut for barn og unge gjennom å skape et trygt oppvekstmiljø - der barn, unge, foreldre og lokalsamfunn står sammen om felles grensesetting.

Som nevnt innledningsvis var det en del uforutsette hendelser og noe uklar forankring i starten av programperioden. Dette førte til at kommunen etter hvert måtte gå bort fra ett av sine delmål om å utvikle en struktur for intern organisering av arbeidet med og for barn og unge i kommunen, der eksisterende tiltak og aktører skulle knyttes tettere sammen. Det andre del- og resultatmålet om etablering og systematisk igangsetting av et foreldrestøtteprogram er derimot "svart ut".

Både foreldre og veiledere ønsker videreføring og også utvidelse av ICDP-programmet. De er fornøyde med innhold og gjennomføring av kurset, samt resultatene de ser så langt. Det å ha fått økt sin kompetanse (kunnskap, holdninger og ferdigheter) samt det å ha hatt en trygg arena der de har hatt mulighet til å dele erfaringer og diskutere egne og andres spørsmål og dilemmaer har gjort at foreldrene føler seg tryggere som foreldre og at de også har tro på at de greier å møte sine barns behov bedre. Dette er også i tråd med det som er funnet i andre evalueringer av ICDP-kurs (Singstad et al., 2020, Brekke et al., 2021). Ved videreføring av ICDP mener både foreldre og veiledere at ICDP-kursene på sikt kan støtte opp om hovedmålet til Folkehelseprogrammet. Likevel er dette noe det trengs langsiktig satsning på for å nå.

Til nå har imidlertid skoen trykket rundt rammebetingelsene, noe spesielt veilederne er opptatte av. Det er usikkerhet rundt økonomi og det savnes forankring og eierskap av programmet hos noen med beslutningsmyndighet for å sikre fremdrift. Før dette er på plass oppleves fremtiden for ICDP-programmet på Melhus som utrygg, noe som gjør at veilederne mangler forutsigbarhet. Som en av veilederne sier:

«Vi har trua og ser mange plusser. Men for min del så er det demotiverende at vi ikke vet hva som skjer rundt neste sving. Vi gjør så godt vi kan og strekker oss langt og legger inn mange aksjer for å få det til så bra som mulig. Og så er det den fine organisasjonen vi har bygd rundt denne fine gjengen (med veiledere). Det at det bare kan smuldre opp nå, det er vondt å tenke på.»

Formålet med denne evalueringsrapporten har vært å presentere veilederes og foreldres opplevelser og erfaringer med gjennomføring av ICDP foreldreveiledningsprogram og opplevde resultater på kort sikt. Når det gjelder langtidseffekter ICDP har for å fremme god psykiske helse og utsette alkohol- og rusdebut, har både foreldre og veiledere tro på at det hjelper, men foreløpig er det ikke mulig å si noe entydig om dette. I tillegg vil det å skulle måle slike potensielle effekter kreve en annen type metodikk enn hva som er gjort i denne evalueringen.

Helt avslutningsvis må det igjen presiseres at denne evalueringen har tatt utgangspunkt i aktørenes opplevelse på intervjuetidspunktet. Melhus kommune har arbeidet med videreføring og forbedring etter at intervjuene ble gjennomført. Det vil si at noe av det som er trukket frem av anbefalinger allerede kan være gjort noe med. Vi mener allikevel at poengene som kommer frem er nyttig å ta med seg i det videre arbeidet med ICDP-programmet for Melhus kommune.

Referanseliste

Brekke, I., Skjønberg, E. E., Smith, O. R. F., Røsand, G. M. B., Holt, T., Aarø, L. E., ... & Aase, H. (2021). Effektevaluering av International Child Development Programme (ICDP). En randomisert kontrollert studie. Folkehelseinstituttet. Rapport.

FHI (2021): Folkehelseprofil, Melhus kommune. <https://www.fhi.no/he/folkehelse/folkehelseprofil/>

ICDP Norge (2024a). Hva er ICDP? Hentet fra <https://www.icdp.no/hva-er-icdp/>

Klev, R., Levin, M., & Klev, R. (2021). Forandring som praksis: endring og utvikling som samskapt læring (3. utg.).

Melhus kommune (2020); Program for folkehelsearbeid. Prosjektplan, Melhus kommune 2020-2022.

Singstad, M. T., Gjøsund, G., & Kristiansen, I. (2020). Evaluering av pilotprosjekt: ICDP-et veiledningsprogram for 8. trinnsforeldre i Frøya kommune. RKBU Midt.Norge, Rapport 10/2020.

Tjora, Aksel (2018): *Viten skapt. Kvalitativ analyse og teoriutvikling*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Ungdatasenteret NOVA og KoRus – Midt (2020): Ungdata Melhus kommune. Resultater fra ungdataundersøkelsen i Melhus kommune 202. Ungdomstrinnet. Rapport.

Vedlegg 1 – SIKT-godkjenning og informasjonskriv

Vil du delta i forskningsprosjekt om *ICDP-foreldreveiledningsprogram*

«Trygg og tydelig i Melhus»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å evaluere foreldreveiledning med en metode som heter ICDP. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

«Trygg og tydelig i Melhus», er Melhus kommunes folkehelsesatsning i forbindelse med det nasjonale Program for folkehelsearbeid i kommunene. De kommunale tiltakene som utvikles i forbindelse med programmet skal bedre barn og unges psykiske helse, samt fremme rusforebyggende tiltak. Tiltakene og folkehelsearbeidet som blir satt i gang i trønderske kommuner vil i prosjektperioden bli forsket på av en forskningsgruppe satt sammen av flere forskningsinstitusjoner i Trøndelag (NTNU, NTNU Samfunnsforskning, RKBU Midt-Norge, Kompetansesenter ru St.Olavs Hospital og Sintef Helse).

Ved gjennomgang av Melhus kommune sitt utfordringsbilde i målgruppen, er det særlig to fokusområder vi mener det er viktig å arbeide med - foreldrerollen og livsmestring. Vi tror at tydelige og trygge voksne som er gode rollemodeller, gir trygge og robuste barn. Ett av flere verktøy vi ønsker å bruke heter ICDP – International Child Development Programme. ICDP er et foreldreveiledningsprogram som legger vekt på relasjoner og relasjonsbygging – nettopp hvordan vi forstår, forholder oss til, og er mot hverandre.

Formålet med forskningsprosjektet som skal evaluere ICDP-veiledningsprogrammet er se på erfaringer med selve ICDP-kurset og opplevelsen av nytte. I tillegg vil resultatene brukes for å justere og forbedre arbeidet med foreldrestøtte i Melhus. Den nevnte forskningsgruppa som er tilknyttet Program for folkehelse i Trøndelag få tilgang til anonymiserte data. Resultater vil kunne bli presentert og publisert i anonymisert form.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Melhus kommune er ansvarlig for «Trygg og tydelig i Melhus» og aktivitetene som gjennomføres i forbindelse med det, blant annet ICDP-kursene. Prosjektansvarlige for evalueringen av «Trygg og tydelig i Melhus» og ICDP-kurset er seniorforsker Gudveig Gjøsund ved NTNU Samfunnsforskning og Renate Vesterbekkmo ved Kompetansesenter rus, St.Olavs hospital (KORUS).

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du som er forelder har fått tilbud om og takket ja til å være med i en av foreldregruppene som starter høsten 2022, og det er i den forbindelse vi ønsker at å ha deg med på denne evalueringen. Det som kommer frem vil hjelpe med å tilpasse rammene for hvordan foreldreveiledningen ICDP skal gjennomføres i Melhus i fremtiden.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i denne evalueringen vil du i forkant av oppstart av veiledningsgruppene i ICDP motta et spørreskjema hvor du kort (½ side) skriver ned dine forventninger til deltakelse – innhold og prosess - i foreldregruppene. Tilbakemeldingen du gir vil være anonym, så dine svar vil ikke kunne spores tilbake til deg. Denne tilbakemeldingen vil være viktig for å se om vi klarer å møte forventningene dere som deltakere har til programmet, for å kunne gi et best mulig tilpasset tilbud til senere foreldregrupper.

Etter at du har gjennomført foreldregruppen vil du igjen bli bedt om å svare på det samme korte spørreskjemaet (1/2 side). I tillegg inviteres du til fokusgruppeintervju som gjennomføres i forbindelse med siste kursdag og som vil vare mellom 1 og 1,5 time. Et fokusgruppeintervju er et strukturert gruppeintervju med seks til ti deltakere, som vil ledes av forskere fra NTNU Samfunnsforskning. Intervjuene vil ha en uformell form, hvor målet er å ha en samtale i foreldregruppen og hvordan denne har fungert. I intervjuene ønsker vi å høre hva du synes om tiltaket ICDP, forbedringsområder, og hvordan tiltaket har klart å møte deres forventninger før oppstart. Det vil bli gjort

lydopptak av intervjuet, og alt av datamateriale (spørreskjema og lydopptak) anonymiseres. Etter at intervjuet er transkribert, vil lydopptaket bli slettet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Opplysningene vi får tilgang til gjennom prosjektet vil oppbevares på en maskinvare tilhørende behandlingsansvarlig institusjon og vil lagres bak passordbeskyttelse. Dataene vi lagrer vil oppbevares adskilt fra personopplysningene vi får gjennom samtykkeerklæringene. Alle opplysninger vil være anonymisert, og lydopptaket vil slettes ved prosjektslutt. Under prosjektperioden vil dataene være tilgjengelige for rapportskrivning og forskningsformål forskergruppen.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes mot slutten av 2023, og da vil alle lydopptak slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Melhus kommune og NTNU **Samfunnsforskning** har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Melhus kommune ved folkehelsekoordinator Pia Haugan Traa, mail: Pia.Haugan.Traa@melhus.kommune.no
- ICDP-kontakt i Melhus kommune Marianne Kaasbøll Vagle, mail: Marianne.Kaasboll.Vagle@melhus.kommune.no
- NTNU Samfunnsforskning ved seniorforsker Gudveig Gjøsund, mail: gudveig.gjosund@samforsk.no
- Kompetansesenter rus, St.Olavs hospital (Korus) ved rådgiver Renate Kleivhaug Vesterbekkmo, mail: renate.kleivhaug.vesterbekkmo@stolav.no
- Personvernombud ved NTNU Samfunnsforskning Ragnhild Birgitte Overland: ragnhild.overland@samforsk.no

Har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Pia Haugan Traa
Prosjektansvarlig

Gudveig Gjøsund
Forskningsansvarlig

Vedlegg 2 – Skjema for forventningsavklaring, veiledere

Trygg og tydelig i Melhus Forventninger til gjennomføringen av ICDP-foreldreveiledning

Forventningsavklaring til ICDP-veiledere

Vi ønsker å få vite litt om dine forventninger til ICDP-programmet, med fokus på prosessen. Svarene dine skal utgjøre max 1 A4 side.

Hvilke forventninger har du til følgende punkter:

1. Foreldregruppen (gruppedynamikk, oppmøte, engasjement)?
2. Samarbeid med andre ICDP-veiledere i kommunen?
3. Støtte fra Melhus kommune underveis?
4. Støtte fra ICDP Norge underveis i kursingen?
5. Hva forventer du vil være det største utbyttet av ICDP-programmet? Både for deg som veileder og for deltakerne (foreldrene).
6. Hva forventer du vil være den største utfordringen? Både for deg som veileder og for deltakerne (foreldrene)?

Vedlegg 3 – Skjema for forventningsavklaring, foreldre

Trygg og tydelig i Melhus Forventninger til ICDP-foreldreveiledningsprogram på ungdomstrinnet

Forventningsavklaring i forbindelse med deltakelse i ICDP – foreldreveiledningsgruppe for ungdomstrinn

Målet med å delta i ICDP-foreldreveiledningsgruppe er at dere som foreldre skal oppleve økt trygghet i foreldrerollen. Vi ønsker å få vite litt om dine forventninger til deltakelse, fordelt på tre tema. Du skal ikke skrive mer enn 3 punkter for hvert tema.

Hvilke forventninger har du til kursopplegget (f.eks. oppbygging, undervisning, gruppeoppgaver)?

Hvilke forventninger har du til eget utbytte for deg som forelder gjennom deltakelse i ICDP-gruppen (det som omhandler foreldrerollen, f.eks. nyttige verktøy/metoder/strategier el.l. i din håndtering av ungdommen din)?

Hvilke forventninger har du til at din deltakelse i ICDP-gruppen påvirker ungdommen din (endring i atferd, kommunikasjon, trivsel, humør etc.)?

Vedlegg 4 – Intervjuguide, veiledere

Guide til fokusgruppeintervju med ICDP-veiledere

Fokusgruppeintervju ICDP-veiledere

Hensikten med praten:

- Få til en refleksjon over deres erfaringer som ICDP-veiledere (debriefe)
- Få innspill til justering/videreutvikling av ICDP-kursene i Melhus
- Gi oss, forskere, et grunnlag for hva vi skal se etter i «hovedevalueringen» til våren
- Få innspill til videreutvikling av Folkehelseprogrammets/Trygg og tydelig i Melhus sine mål.

Vi skal prate om prosessen, resultatene, deres tanker om effekten og deres rolle som veileder.

Innledning

- Fortell litt om dere selv, hva jobber der med til daglig?
- Hvorfor ønsket dere å bli ICDP-veiledere?
- Fortell litt om ICDP-programmet

Prosess – om kursopplegget

- Hvilken opplæring følger med ICDP-utdanningen ut over faglig innhold på kurskveldene?
- Har dere gjort dere noen tanker om det er noen tema dere skulle ønske dere hadde fått mer kursing/opplæring i? (for eksempel gruppedynamikk, hvordan håndtere stille deltakere eller deltakere som tar for stor plass).
- Fortell om hvordan følgende har fungert:
 - Rekrutteringen?
 - Gruppedynamikken?
 - Trygghet i gruppa?
 - Tidsintervall på samlingene?
 - Hjemmeoppgavene?
- Fleksibilitet i opplegget? For å tilpasse det underveis etter det som kommer opp.
- Fungerer programmet forskjellig for ulike aldersgrupper?
- Samarbeid mellom ICDP-veilederne?
- Tilrettelegging fra Melhus kommune?

Resultat – innholdet i kurset

- Kursopplegget har bestått av ulike tema dere har gått gjennom. Er det mulig å si litt om de ulike temaene og hva som har vært bra og utfordrende med dem?
 - Selvtillit i foreldrerollen
 - Bedre forståelse av barnet
 - Kommunikasjon med barnet
 - Anerkjennelse av barnet
 - Anerkjennelse av seg selv som forelder
 - Kontakt med barnet
 - Tolkning av barnet og dets behov
 - Nettverk for å diskutere vanskelige dilemmaer/situasjoner med

Effekt – opplevd påvirkning

- Har det kommet noen tilbakemeldinger på «effekten» fra foreldrene ila kursperioden?
- Føler dere at deltakerne har nådd målsettingen om økt opplevd trygghet i foreldrerollen for deltakerne?

Folkehelseprogrammets mål:

- 1: Bidra til tryggere foreldre og tydeligere grensesetting, og dermed tryggere barn
- 2: Utsatt alkohol- og rusdebut blant barn og unge
- 3: Reduserte psykiske plager blant barn og unge

Hvordan/ i hvilken grad bidrar ICDP til å nå disse målene?

Andre kommentarer/forbedringsområder/erfaringer som vil deles?

Plan for å samle erfaringer underveis og til slutt – hvordan ta med seg dette videre for justering av kursopplegg senere?

- Optimalisering av kurset – hva skal til? Forbedringsområder?
 - Prosess?
 - Kursinnhold?
- Suksesskriterier?

Vedlegg 5 – Intervjuguide, foreldre

Guide til fokusgruppeintervju med foreldre

Fokusgruppeintervju foreldre

Mål: økt trygghet i foreldrerollen

Prosess – om kursopplegget

- Optimalisering av kurset – hva skal til? Forbedringsområder?
 - Rekrutteringen?
 - Gruppedynamikken?
 - Sikre trygghet i gruppa?
 - Tidsintervall på samlingene?
 - Hjemmeoppgavene?
 - Fungerer programmet på ungdommer? Hvilke tilpasninger kan gjøres for at det skal passe ulike aldre?

Resultat – foreldrenes opplevelse

- Selvtillit i foreldrerollen
- Bedre forståelse av barnet
- Kommunikasjon med barnet
- Anerkjennelse av barnet
- Anerkjennelse av seg selv som forelder
- Kontakt med barnet
- Tolkning av barnet og dets behov
- Nettverk for å diskutere vanskelige dilemmaer/situasjoner med

Effekt – opplevd påvirkning på barnet

- Atferd
- Kommunikasjon
- Trivsel
- Humør

- *(Husk: inkluder effektmålene til Melhus kommune*
 - *Bidra til tryggere foreldre og tydeligere grensesetting, og dermed tryggere barn*
 - *Utsatt alkohol- og rusdebut blant barn og unge*
 - *Reduserte psykiske plager blant barn og unge*

Forslag til endringer/forbedringer + annet

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjielte

www.trondelagfylke.no